

Slaven BERTOŠA, **Osebujno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku**, Srednja Europa, Zagreb, 2011., 257 str.

Područje sjeveroistočne Istre u istarskoj je historiografiji – starijoj i novijoj, hrvatskoj i talijanskoj – još uvijek nedovoljno obrađena istraživačka tema. Taj je kraj dijelom obu-

hvaćao Lupoglavsku gospoštiju i njezina pripadajuća mjesta (kaštel Lupoglav te sela Dolenja Vas, Gorenja Vas, Semić i Lesiščina), ali i okolna naselja prema istoku i jugoistoku kao što su Brest, Vranja, Boljun i Učka, koja su u upravnom smislu pripadala pod vlast pazinskog kneza.

Knjiga Slavena Bertoše, istraknutog istraživača povijesti Istre i sjevernoga Jadrana, upravo je tematski i sadržajno usmjerena na znanstvenu obradu lupoglavskog kraja u razdoblju srednjega i ranoga novog vijeka.

Monografija započinje predgovorom iz pera autora (7–9) te potrebnim i istraživačima ove tematike vrlo uporabljivim poglavljem o kronološkom pregledu historiografskih istraživanja (10–24) koja se odnose na lupoglavski kraj (od opisa u rukopisu svećenika Fortunata Olma iz sredine 17. stoljeća do najnovijih historiografskih rezultata nastalih u posljednjih desetak godina).

Sljedeće poglavlje, naslovljeno »Teme iz srednjovjekovne i novovjekovne prošlosti« (25–43) pregledan je osvrt na povijesni razvoj današnje Općine Lupoglav od njezina bilježenja u srednjovjekovnim vrelima (dio je posjeda Istarske marke) i crkvene pripadnosti (od uključenosti u Pićansku biskupiju do priključenja Porečkoj biskupiji 1977. godine), preko uključenosti u sastav Pazinske knežije i pripadnosti raznim grofovskim obiteljima, pa sve do suvremenoga doba (19. stoljeće), kada je lupoglavske posjede iz ruku obitelji Brigido preuzeo Tommaso Sottocoroni iz Vodnjana. U nastavku knjige slijedi osvrt na druge, povijesnim značenjem ne manje važne teme iz prošlosti lupoglavskoga kraja. Obrađuju se tijekom i posljedice lupoglavske seljačke bune 1847. godine (44–46), ukazuje na djelovanje istarskoga talijanskog povjesničara Camilla De Franceschija i njegov opis područja Lupoglava (47–67) te područja tamošnjih naselja Vranje i Boljuna (68–79), kao i na tijekom migracijskih procesa s područja Lupoglava, Boljuna, Vranje i Učke u Pulu u vremenskoj rasponu od 17. do 19. stoljeća (80–104).

U sljedećoj tematskoj cjelini autor se – tragom podrobnije raščlambe gradiva iz Archivio di Stato di Venezia (fond Provveditori Soprintendenti alla Camera dei Confini) – osvrće na mletačku oružanu intervenciju i pljačku kaštela Lupoglav 1782.–1786. godine (105–132), a potom se, koristeći spise iz fonda Zemaljskoga sabora Markgrofovije Istre pohranjenog u Državnome arhivu u Rijeci, bavi prodajom kaštela Lupoglav koju je 1895. godine pokrenuo njegov tadašnji vlasnik Tommaso Sottocorona iz Vodnjana. Taj spis sadrži i niz vrijednih podataka o stanju kaštela i njegove okolice te pruža podroban uvid u vrste zemljišta koja su ondje tada postojala, u vlasničke odnose, kao i u lokalnu toponimiju. Iz Državnog arhiva u Rijeci preuzeti su i topografski crteži sjeverne i sjeveroistočne Istre iz druge polovine 19. stoljeća na osnovi kojih se razmatraju prometne prilike u Lupoglavštini i Boljunštini tijekom istoga, 19. stoljeća (144–149).

U idućim poglavljima knjige središnji je interes Slavena Bertoše usmjeren na područja i naselja smještena podno Učke. Ova cjelina započinje kraćim, ali vrlo sadržajnim osvrtom na povijest Učke (150–156), da bi potom fokus istraživanja autor usmjerio na naselje Brest u jugoistočnome dijelu Čićarije (157–178). Naselje je tijekom povijesti pripadalo Lupoglavskoj gospoštiji (dijelu Pazinske knežije) odnosno austrijskome dijelu Istre, zbog čega je u izvorima poznato i pod imenom Kraljevski Brest. Prati se razvoj naselja od prapovijesnih tragova i lokaliteta, preko razdoblja srednjega i ranoga novog vijeka (podatci

o gospodarskim i demografskim prilikama na temelju urbarijalnih zapisa) do 19. stoljeća (podatci iz matičnih knjiga). Sličan istraživački obrazac autor je primijenio i prilikom raščlambe povijesnoga razvoja sela Semić (179–193), smještenog na jugoistočnom dijelu Čićarije (između Lupoglava i Lanišća). Tijek povijesnoga razvoja Semića od prapovijesti do modernoga doba podrobno se prati uz pozivanje na dosadašnje spoznaje historiografije i relevantna arhivska vrela.

Završno poglavlje knjige naslovljeno je »Iz prošlosti Lesišćine« (194–205), a riječ je o području sa 19 zaselaka na brežuljkastom terenu, oko pet kilometara jugozapadno od Lupoglava. Kao i u prethodnim cjelinama, i ovdje su kao glavni izvor uporabljeni urbari i podatci iz matičnih knjiga, nezaobilazan izvor za proučavanje gospodarske, društvene i demografske povijesti istarskih naselja u ranome novom vijeku.

Na kraju knjige sadržan je pregled uporabljenih izvora i literature (206–214), sažetci na talijanskom, engleskom i njemačkom jeziku (215–234), kazala zemljopisnih naziva i osobnih imena (235–253) i bilješka o piscu (254–257).

Knjiga *Osebužno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku* prva je znanstvena monografija koja cjelovito, uvidom u dosadašnje spoznaje hrvatskih, talijanskih i drugih povjesničara, arheologa i povjesničara umjetnosti, kao i raščlambom raznovrsnih relevantnih arhivskih vrela, predstavlja povijesni razvoj lupoglavskoga područja. Vrijedi posebno istaknuti i da je knjiga znatno obogaćena kvalitetnim slikovnim priložima (fotografijama, preslikama crteža i izvornih dokumenata) te da su brojna opažanja rezultat osobnoga autorova terenskoga rada i obilaska spomenutog područja.

Na kraju ovog prikaza može se zaključiti kako je monografija koja se ovdje predstavlja dragocjen prinos poznavanju povijesti Istre i njezinih regija, ali ujedno i uporabljiv metodološki obrazac za izradbu sličnih monografskih djela o drugim, također manje poznatim i u historiografskim radovima obrađenim mikrocjelinama.

Lovorka Čoralić